

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2015. május 20.

FILOZÓFIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

Általános útmutató

Az *A* vizsgarész megoldásaként csak a *Javítási-értékelési útmutató*ban megadott vagy azzal tartalmilag megegyező válasz fogadható el.

A *B* vizsgarész (*Szövegértelmezés, reflektálás*) megoldási javaslataiban a lényegi tartalmi elemek, problémák és fogalmak vannak kiemelve. A feladatok megoldásaként minden tartalmilag megfelelő válasz elfogadható.

Mivel napjaink filozófiai gondolkodásában különböző megközelítések és beszédmódok léteznek egymás mellett, a *B* vizsgarész feladatai megoldásának értékelésénél nem részesíthető előnyben egyetlen beszédmód sem.

Az idegen szavak helyesírásában megjelenő hibákat ne vegyük figyelembe. (Ez azonban nem vonatkozik a filozófusok nevének helyes leírására.)

Az írásbeli vizsgán összesen 100 pont szerezhető. Az értékelés során csak egész pontszám adható.

A rész (30 pont)**1. Összesen 5 pont** (feladatonként 1–1 pont)

Korszakok	A kép betűjele
1. Ókori filozófia	C
2. Középkori filozófia	E
3. 16-17. századi filozófia	A
4. 18. századi filozófia	B
5. 19. századi filozófia	D

2. Összesen 5 pont (feladatonként 1–1 pont)

Fogalmak	A meghatározás betűjele
1) a posteriori	c
2) szubsztancia	e
3) dualizmus	b
4) apatheia	a
5) racionalizmus	d

3. Összesen 10 pont (állításokként 1–1 pont)

A) *Mi a filozófia?* kérdésével kapcsolatos állítások:

1. Hamis
2. Hamis
3. Hamis
4. Igaz
5. Igaz

B) *A lét kérdésére* vonatkozó állítások:

6. Hamis
7. Hamis
8. Igaz
9. Hamis
10. Igaz

4. Összesen 5 pont (feladatonként 1–1 pont)

- a) Kant
- b) Szókratész
- c) Arisztotelész
- d) Epikurosz
- e) Platón

5. Összesen 5 pont (feladatonként 1–1 pont)

B) E) G) I) K)

B rész (feladatonként 35 pont = 70 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

Szempontok	Pontszám
Problémaérzékenység	10
Szövegértelmezési készség	10
Filozófiatörténeti tájékozottság	4
Argumentáció	7
Nyelvi megformálás	4
Összesen	35

A táblázatban szereplő szempontokról:

A *probléma-érzékenység* a probléma felismerését és az arra való reflektálást jelenti, a *szöveg-értelmezés* a gondolatmenet logikájának felismerésére és a lényegi tartalmak kiemelésére vonatkozik (a reflexiónak itt is helye lehet), az *argumentáció* és a *filozófiatörténeti tájékozottság* szorosan kapcsolódik minden szemponthoz, a kifejtés minden fázisában megjelenhetnek. Különösen fontos szempont az argumentáció minősége a reflektálás esetében.

A *nyelvi megformálás* esetében alapvető elvárás, hogy a vizsgázó által alkotott írásmű szöveg legyen!

Reflektálás:

A szövegekben megjelenő filozófiai kérdésekre és problémákra való reflektálás elbírálásánál ne a vélemény tartalmát, hanem elsősorban az érvelés minőségét, a kifejtés nyelvi színvonalát értékeljük. Azon túl, hogy a vizsgázó határozottan állást foglal, és érvekkel támasztja alá mondandóját, értékeljük azt is, ha képes a mához kapcsolni a problémát.

Várható tartalmi elemek

1. szövegrészlet

Értelmezze Platón *Barlanghasonlata* alapján a valóság megismerésének a fokozatait!

A Platón *Állam* c. munkájában olvasható metaforikus kép szerint két világ létezik. A fizikai dolgok világa látható, érzékelhető az emberek számára, az ideák világa azonban az érzékszervek számára hozzáférhetetlen, csak értelemmel fogható fel. A Barlanghasonlat a valóság megismerése problémáinak, fokozatainak leírásaként értelmezhető, azt az utat vázolja fel, amely a vélekedésektől (doxa) a valódi tudás (episztémé) világossága; a nem valódi, folytonosan változó létezőktől az igazi létezők, a változatlan, tökéletes ideák megismerése felé vezet. A barlang lekötözött foglyai a mögöttük égő tűzzel megvilágított tárgyaknak a barlang falára vetülő árnyképeit szemlélik, nem tudnak arról, hogy nem a valóságot látják. Ha feloldoznák a foglyokat a kötelekeiktől, fokozatosan pillantanák meg a barlangon kívüli világot, a természeti dolgokat, az éjszakai égbolt csillagait és a Napot. A barlangbeli árnyképek szemlélése a megismerés fokozatai közül az érzéki megismerésnek, a felszíni dolgoké (természeti dolgok, éjszakai égbolt) a matematikai / fogalmi megismerésnek, a Napé a tiszta gondolkodásnak, a Jó ideája ismeretének feleltethető meg. Mind a barlangból való kijutás, mind a barlangba való visszatérés fájdalommal járó folyamat: az örök rabok gyűlölik a valódi tudás birtokában lévő visszatérőt, aki rámutat látszattudásukra, hibás vélekedéseikre.

2. szövegrészlet

Szent Ágoston érvelése szerint miért nem eredhet Istentől a világban tapasztalható rossz?

A keresztény filozófia gondolkodója szerint a világban tapasztalható rossz nem eredhet Istentől, mert ez összeegyeztethetetlen lenne a világot a semmiből teremtő Isten lényegével, mindenhatóságával, végtelen jóságával. Isten tökéletes módon létezik, változhatatlan legfőbb lényeg, minden létezőnek ő adott többé vagy kevésbé tökéletes létet. A rossz tehát nem önálló létező, hanem valójában hiány, amely a jónak teremtett létezők változó, romolható, nem tökéletes voltából ered. Az erkölcsi rossz akkor keletkezik, amikor a szabad akarattal rendelkező, a cselekedeteiért felelős ember elfordul Istentől, szembeszegül a hatalmával, bűnt követ el, nem a jót választja. Ugyanakkor az ember tanulhat a vétkeiből, rátalálhat a helyes útra, és a bűneit megbánva elérheti az üdvözülést.

3. szövegrészlet

Hogyan jelenik meg Nietzsche „minden eddigi érték átértékelésének” a gondolata *A három átváltozásról* című szövegrészlet metaforáiban (a teve, az oroszlán, a sárkány, a gyermek)?

Nietzsche filozófiája „minden eddigi érték átértékelésének” gondolatát hirdeti meg, értelmezése szerint a metafizikai hagyomány értékei életellenesek (az értékek az érzékfeletti világból származnak, emiatt az érzéki világban zajló élet leértékelődik). Az „Isten halott” kijelentése nemcsak egy korszak végét, hanem valami újnak a kezdetét is jelenti, hiszen magának az embernek kell az életéhez szükséges értékeket megalkotnia (Übermensch). Az *Így szólt Zarathustra* c. művében *A szellem három átváltozásáról* szóló rész metaforái az értékekhez való viszony eltérő módjaiként értelmezhetőek. A *teve* türelmesen viseli a szellemi-morális örökség súlyos terheit, passzívan engedelmeskedik, örül a kötelességeinek, ebben találja meg a boldogságát. Az *oroszlán* leveti és szétrombolja az eddig alázatosan hordott terheket (régiektől lerombolása), szembeszáll a „kötelmed” világával, a sárkánnyal, felfedezi az akaratot (hatalom akarása), szabad szellemként harcol a sárkány ellen. Az oroszlán nem képes új értéket teremteni, de a teremtés szabadságának a kivívásával lehetővé teszi az új értékek teremtését. A *sárkány* az átgondolandó hagyományos erkölcsi értékek, normák és kötelességek jelképe: „ezredéves értékek csillognak minden pikkelyén; minden teremtett érték én vagyok”. A *gyermek* a teremtés játékát játssza („ártatlanság a gyermek és feledés, újrakezdés ő és játék, magától gördülő kerék, első mozdulat, szent igenlés”), benne jelenik meg a hatalomra irányuló akarat, az élet igenlése, az új értékek létrehozására való törekvés (Übermensch).